

Г.К. Чахоўскі (Мінск, БДУ)

МУЛЬТМЕДЫЙНЫ ПАДРУЧНІК ПА СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Інфарматызацыя адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца адным з найбольш важных механізмаў мадэрнізацыі адукацыйнай сістэмы. Наяўнасць тэхналогій з навучальным патэнцыялам істотна ўплывае на арганізацыю вучэбнага працэсу, павялічвае яго магчымасці, спрыяе ўзнікненню новых педагагічных тэхналогій, заснаваных на выкарыстанні сучасных камп'ютарных сродкаў. Перавагі мультымедыяных тэхналогій заключаюцца ў арганізацыі працэсу пазнання, які падтрымлівае дзейнасны падыход да навучання; індывідуалізацыі вучэбнага працэсу пры захаванні яго сістэмнасці за кошт інтэрактыўных вучэбных рэсурсаў.

Мультымедыяныя вучэбныя дапаможнікі з'яўляюцца новым відам сродкаў навучання. Яны прызначаюцца для адукацый і самаадукацыі на базе актуальных дасягненняў мультымедыянай тэхнікі і лінгвадыдактычнай навукі. Інфармацыйна-камп'ютарныя тэхналогіі дапамагаюць інтэнсіфікацыі ўсіх узроўняў вучэбна-выхаваўчага працэсу, забяспечваюць павышэнне эфектыўнасці і якасці навучання, актывізуюць паглыбленне міждысцыплінарных сувязей за кошт выкарыстання сучасных сродкаў апрацоўкі інфармацыі.

Пераўтварэнне студэнта ў суб'ект, зацікаўлены ў рэалізацыі сябе як асобы і будучага спецыяліста, абумоўлівае неабходнасць змянення не толькі зместу вышэйшай адукацыі, але і тых умоў, пры якіх яно рэалізуецца — вучэбнага суправаджэння адукацыйнага працэсу, яго тэхналагічнага забеспячэння, актуалізацыі самастойнай работы студэнтаў і выкладчыкаў у вучэбным працэсе вышэйшай школы. Пры гэтым ключавую ролю адыгрываюць сучасныя інфармацыйныя тэхналогіі, якія адкрываюць студэнтам доступ да актуальных крыніц інфармацыі, даюць новыя магчымасці для набыцця і замацавання прафесійных навыкаў.

Самастойная работа, якая грунтуецца на аснове выкарыстання мультымедычных сеткавых інфармацыйных рэсурсаў, выконваецца ў адпаведнасці з заданнямі выкладчыка, пры яго метадычным кіраўніцтве, але без яго непасрэднага ўдзелу, выступае адным з галоўных рэзерваў павышэння эфектыўнасці падрыхтоўкі спецыялістаў-філолагаў.

Мультымедычныя тэхналогіі як элемент дыстанцыйнага навучання могуць прымяняцца ў розных формах навучання: вочнай, завочнай, вочна-завочнай, павышэнні кваліфікацыі і інш. Авалоданне мультымедычнымі тэхналогіямі зможа павысіць канкурэнтаздольнасць спецыялістаў на сучасным рынку працы.

Нягледзячы на паступовую мадэрнізацыю адукацыйнага працэсу, якая прадугледжвае выкарыстанне інавацыйных тэхналогій, наяўныя распрацоўкі ў галіне прымянення камп'ютарных тэхналогій па дысцыпліне «Сучасная беларуская мова» маюць пераважна прыватны характар (стварэнне баз дадзеных па асобных тэмах і раздзелах, маніторынг вучэбна-выхаваўчага працэсу праз сістэму тэстаў і тэставых заданняў, праектны метады, публікацыя асобных лекцый) і, на жаль, не маюць належнага пашырэння.

Пераважная большасць ВНУ займаецца выданнем вучэбных матэрыялаў на цвёрдых носбітах: у выглядзе кніг, радзей — кампакт-дыскаў. Камп'ютарызацыя вучэбна-адукацыйных рэсурсаў часцей за ўсё заключаецца ў іх электроннай апрацоўцы пры дапамозе тэхнічных сродкаў навучання (камп'ютара, сканера, прынтара).

Істотныя цяжкасці ўзнікаюць пры апэратыўнай падрыхтоўцы, стварэнні і распаўсюджанні вучэбных дапаможнікаў розных тыпаў, што негатыўна ўплывае на якасць падрыхтоўкі студэнтаў ВНУ.

Замежныя працы гэтага профілю з'явіліся ўжо ў 90-я гг. XX ст. Перспектыўныя тэндэнцыі развіцця новых інфармацыйных тэхналогій аналізаваліся ў працах У.А. Ямеліна, М.А. Носава, М.М. Кузняцова, Н.А. Сляднёвай, А.Д. Урсула, А.В.Сакалова. Вывучэнне мультымедычных тэхналогій як крэатыўнага феномену адлюстраваны ў працах М.Н. Афасіжава, Ю.У. Фохт-Бабушкіна, В.В. Шлыкавай. Трансфармацыі інфармацыйнай культуры асобы навучэнца даследаваліся Р.С. Гілярэўскім, А.І. Капцеравым, Ю.А. Шнайрэрам. Пытанні медыяадукацыі разглядаліся ў публікацыях Г.В. Шарыкавай. Распрацоўкай метадалогіі стварэння сістэмы адукацыйных парталаў займаліся М.А. Фядотаў і У.І. Ялавецкі.

Праблемы ўкаранення мультымедыных тэхналогій у працэсе падрыхтоўкі спецыялістаў паспяхова вырашаліся ў канцэпцыі мультымедынага навучання, распрацаванай нямецкімі (Э. Кофман, Я. Вагнер) і амерыканскімі (Р. Надсан, Д. Кіркнатрык) навукоўцамі.

Супрацоўнікамі кафедры сучаснай беларускай мовы падрыхтаваны электронны падручнік па дысцыпліне «Сучасная беларуская мова» на аснове Адукацыйных стандартаў па спецыяльнасцях 1-21 05 01 Беларуская філалогія (па напрамках), 1-21 05 02 Руская філалогія (па напрамках), 1-21 05 04 Славянская філалогія (па напрамках), 1-21 05 05 Класічная філалогія (па напрамках), 1-21 05 06 Рамана-германская філалогія (па напрамках). Падручнік уключае наступныя раздзелы: фанетыка, фаналогія, арфаэпія, графіка, арфаграфія, лексікалогія, лексікаграфія, фразеалогія, фразеаграфія, марфеміка, словаўтварэнне, марфалогія, сінтаксіс, пунктуацыя, стылістыка і культура беларускага маўлення. На аснове гэтага падручніка падрыхтаваны электронныя тэсты па названых раздзелах і кантрольныя работы для студэнтаў завочнай формы навучання у сістэме E-University.

Мультымедыны падручнік накіраваны на фарміраванне і праверку ведаў уменняў і навыкаў студэнтаў па сучаснай беларускай мове і вызначаецца мэтамі, задачамі і зместам навучання гэтай дысцыпліне. *Мэта* дысцыпліны «Сучасная беларуская мова» — фарміраванне прафесійнай лінгвістычнай кампетэнцыі будучых настаўнікаў-філолагаў агульнаадукацыйных школ, гімназій, ліцэяў, каледжаў, работнікаў асветы, культуры, друку, навукова-даследчых устаноў.

Задачы дысцыпліны:

- вытлумачэнне з’яў беларускай мовы ў структурна-семантычным і функцыянальна-камунікатывым аспектах;
- выяўленне адметных спецыфічных заканамернасцей, якія праяўляюцца на розных узроўнях беларускай мовы;
- вывучэнне беларускай мовы як жывой і рухомай з’явы;
- усведамленне дынамікі беларускай мовы і асноўных тэндэнцый яе развіцця;
- павышэнне арфаграфічнай і пунктуацыйнай пісьменнасці;
- набыццё устойлівых навыкаў самастойнага аналізу лінгвістычных фактаў і з’яў;
- удасканалванне сістэмы звязнага маўлення.

Метадалагічная база дысцыпліны мае на мэце правільную і навукова абгрунтаваную прэзентацыю звестак тэарэтычнага характару, скарэктаваную з улікам ідыяэтнічнага нацыянальнага кампанента беларускай мовы, характару і форм яе сувязей з іншымі мовамі, найперш роднаснымі славянскімі.

Мультымедыны падручнік змяшчае матэрыял па ўсіх тэмах, вызначаных Адукацыйнымі стандартамі і Тыпавай праграмай.

Реалізацыя мэты прадугледжвае вырашэнне наступных задач:

- вивучыць канцэпцыі сучасных адукацыйных тэхналогій;
- прааналізаваць мадэлі мультымедычных тэхналогій;
- адаптаваць наяўныя метадыкі стварэння мультымедычных прадуктаў і ацэнку іх вучэбна-выхаваўчага патэнцыялу;
- распрацаваць і ўкараніць мультымедычны падручнік па сучаснай беларускай мове для студэнтаў філалагічных спецыяльнасцей ВНУ.

На сучасным этапе існавання інфармацыйнага грамадства патрабуюцца адпаведныя сродкі карыстання інфармацыяй. У адрозненне ад наяўных нешматлікіх прац у гэтым кірунку, мультымедычны падручнік прапануе вырашэнне шырокага спектру праблем, з якімі сутыкаюцца студэнты і выкладчыкі сучаснай беларускай мовы як Рэспубліцы Беларусь, так і ў замежжы.

Вынікам рэалізацыі праекта будзе стварэнне мультымедычнага падручніка як сукупнасці тэарэтычнага і практычнага вучэбнага матэрыялу, праграмнага забеспячэння і мультымедычнай інфармацыі, які можа быць выкарыстаны ў вучэбным працэсе і мець адкрытую структуру (у перспектыве можа дапаўняцца і абнаўляцца). Такую электронную сістэму можна будзе выкарыстаць не толькі для правядзення аўдыторных заняткаў па сучаснай беларускай мове, але і для самаадукацыі.

Асновай структуры мультымедычнага падручніка з'яўляецца метафара рабочага стала. Дзейнасць сродкаў прагляду гіпертэкставых дакументаў заснавана на прымяненні вокнаў, якая стварае «сяброўскі інтэрфейс карыстальніка», г.зн. грунтуецца на зразумелых любому, нават малападрыхтаванаму карыстальніку, вобразах. Мультымедычны падручнік працуе ў аперацыйнай сістэме Windows, аснову канкрэтнай метафары якой складае метафара «папак» і «дакументаў». Праграмная рэалізацыя работы заснавана на аб'ектна арыентаваным падыходзе: кожнаму элементу метафары супастаўляецца праграмны аб'ект-выканаўца, які мае адпаведныя ўласцівасці ў плане знешняга выгляду, паводзін і спосабаў кіравання інтэрфейсам. Так, папка заўсёды будзе дзейнічаць пэўным чынам і падпарадкоўвацца адпаведным камандам, незалежна ад таго, якія дакументы ў ёй знаходзяцца.

Дакументы і папкі на рабочым stole могуць быць адкрытымі або закрытымі. Адкрытыя папкі і дакументы змяшчаюцца ў вокнахкожнае з якіх мае сродкі кіравання, што дазваляюць яму кіраваць памерамі, праглядаць змест вокнаў, згортваць і разгортваць іх. Студэнт можа скапіраваць любы элемент вучэбнай інфармацыі ў іншую камп'ютарную праграму.

Асноўны вучэбны матэрыял падручніка прадстаўлены не ў выглядзе тэкстаў з мінімальным выкарыстаннем сродкаў нагляднасці, а ў выглядзе выразных, дэталёва спланаваных мультымедычных матэрыялаў. Узаемнае ўзгадненне аўдыяінфармацыі, музычнага суправаджэння з візуальнымі радамі паспрыяе наглядна-вобразнаму ўспрымання вучэбнага матэрыялу, што дасць магчымасць не толькі больш трывала засвоіць інфармацыю, але і будзе звязана з істотна меншай нагрузкай на зрокавыя органы студэнтаў.

Такім чынам, мультымедынная навучальная сістэма дазваляе гарманічна аб'яднаць лекцыю з дэманстрацыяй вучэбнага матэрыялу, практыкум у выглядзе камп'ютарнага імітатара, тэставую сістэму і ўсе дадатковыя матэрыялы ў адзіным інтэрактыўным камп'ютарным дапаможніку.